

A FACEBOOK-OS TÁRSALGÁSOK ELEMZÉSE

Jelige: Kék fény

Tartalomjegyzék

1. Bevezetés.....	2
2. Az internetes kommunikáció.....	5
3. A Facebook-os társalgások.....	7
3.1. A Facebook általános bemutatása.....	7
3.2. A Facebook e-mail rendszere	9
3.3. A Facebook csetes felülete	9
3.3.1. A Facebook cset és az SMS kapcsolata.....	11
4. A Facebook-os társalgások elemzése	12
4.1. A beszélőváltás szabályai a Facebook cseten	12
4.2. A szekvenciális rendezettség	14
4.3. A hibajavító mechanizmusok.....	16
4.4. Pragmatikai elvek a Facebook-on.....	16
4.5. A metakommunikáció hiánya	17
4.6. Technikai zavarok a Facebook cseten	18
5. Facebook-os párbeszéd elemzése	19
5.1. A kommunikációs műfajok keveredése.....	19
5.2. A köszönés problematikája.....	22
5.3. Szünetek, állapotok.....	24
5.4. Átfedések, eltolódások	25
5.5. Technikai zavarok.....	29
5.6. A Facebook sajátosságai (közös kontextus, háttércselekvés).....	31
5.7. Nonverbális elemek hiányából fakadó zavar	33
5. Befejezés	34
Irodalom	36

1. Bevezetés

A diskurzuselemzés „a beszélgetés létrejöttének folyamatát vizsgálja”, azt, hogy milyen szabályok, törvényszerűségek mentén halad (Iványi: 2001: 74). A Facebook-os kommunikáció új formája a hétköznapi beszélgetéseknek, de ugyanúgy intézményes korlátozottságtól mentes, sőt számos egyéb korlátot meg is szüntet. A kommunikációs eszközök fejlődésével szükség van a nézőpontok kiterjesztésére is, új beszélgetést irányító keretek megállapítására. Iványi (2001: 74) jellemzéséből is kitűnik, hogy a diskurzuselemzés feladata a szekvenciális felépítés és a beszélőváltások elemzése mellett a társalgási zavarok, így a beszéd folyamatát megtörő szünetek, elakadások, bizonytalanságok, és ezek javításának vizsgálata. Szakdolgozatomban ezeket a szempontokat is figyelembe véve vizsgáltam az MSN-es kommunikációt, majd ebben a dolgozatban kiterjesztettem az elemzést a Facebook csetes felületére is.

Dolgozatom kiindulópontja az a tény, hogy különböző kommunikációs műfajokban különböző módokon nyilvánulunk meg. Éppen ezért, bár a Facebook cset az MSN-hez hasonlóan két fél között zajló társalgásokat tesz lehetővé, feltételeztem a két felület nagyfokú különbözőségét. Az elemzések segítségével igazoltam hipotézisem, miszerint a Facebook cset kontextusba ágyazottsága társalgást befolyásoló tényező. Hipotéziseim között szerepelt az is, hogy a szünetek, állapotjelzések és a társalgási formulák máshogy jelennek meg ebben a speciális közegben. Az elemzések elvégzése előtt feltételeztem az eltolódások, átfedések meglétét, amely szinte minden csetes felület sajátos jellemzője. Az MSN-hez viszonyítva elvárásaim között szerepelt a metakommunikáció hiányának és a technikai kötöttségnek a befolyásoló hatása a beszélgetésekre.

Személyes felhasználói tapasztalatok alapján feltételeztem az SMS és a Facebook cset hasonlóságát, amelyre az oldal mobilról történő alkalmazása is megfelelő alapot nyújt. Ugyancsak szembeötlő az e-mail és a cset érintkezése a Facebook felületén, így ezeket a műfajokat választottam összehasonlítási alapnak. Az eddigi szakirodalom nézőpontjából kiindulva állítottam fel alaptézisem, azt, hogy az internetes kommunikáció szoros kapcsolatban áll a szóbeliséggel. Számos kutató (Schirm 2002, Tóth 2002, Balaskó 2005, Balázs 2005, Benczik 2005, Bódi 2005) vizsgálta már ezt az új kommunikációs teret, és kivétel nélkül az összes nyelvész felfedezte a szóbeliséggel való szoros kapcsolatát. Az interneten megjelenő kommunikáció a szóbeliség mintájára épül, azonban átalakítja azt saját törvényei szerint. Az új felületek társalgásainak elemzése részben különbözik a szóbeli beszélgetések vizsgálatától, hiszen a számos hasonlóság mellett eltérő a megvalósulásuk.

Éppen ezért a diskurzuselemzés eszköztárát kibővítettem a szükséges elemzési szempontokkal, amelyek elengedhetetlenek az internetes kommunikáció vizsgálatánál.

A vizsgált korpuszból kiemelt példák szemléltetik leginkább az összegyűjtött jellemzőket, azonban számos ezekhez hasonló részletet vizsgáltam. A beszélgetésrészletek aktív felhasználóktól származnak, akik nap, mint nap látogatják a Facebook oldalát. A példáknál fontosnak tartottam, hogy hétköznapi társalgások részletei legyenek, amelyek mentesek az intézményes és egyéb korlátozottságtól, hiszen így természetes megvalósulásaikban elemezhetőek. A Facebook használata nem korlátozódik bizonyos csoportokra, így a különféle társadalmi hovatartozás mellett szem előtt tartottam az adatközlők nemi, korosztálybeli eloszlását is.

A különböző internetes műfajokról magyar nyelven még nem készült elemzés, így újdonságnak számít az MSN-hez és a Facebook csethez hasonló felületek vizsgálata. Az eddigi magyar szakirodalom csak a hétköznapi csetes felületeket vizsgálja, míg a két (három) fél között zajló társalgások elemzésére nincs még példa. Ennek pótlása elengedhetetlen feladat a nyelvészet számára, hiszen ezek új formái a hétköznapi magánbeszélgetéseknek.

Mindennek kommunikációtörténeti háttérét Walter J. Ong *Szóbeliség és Írásbeliség* (2010) című könyve jelenti. Ong három kommunikációtörténeti korszakot különböztet meg, amelyek közül a legutolsó az elektronikus médiumokon alapuló, másodlagos szóbeliség. Ez a korszak nagymértékben épít a szóbeliség hagyományára, az írásbeliséggel szemben a nyelv mindhárom összetevőjét, a szegmentális, a szupraszegmentális és az extralingvális elemeket is tartalmazza. Az írásbeliség nagy hátránya a szóbeliséggel szemben a szupraszegmentális és az extralingvális elemek hiánya. Ez a kérdéskör, a szóbeliség és az írásbeliség szembenállása jelenik meg az internetes kommunikációs felületek vizsgálatánál is. Az összes ilyen közeg esetében alapvető problémát okoz a nonverbális elemek hiánya, amelyet a felhasználók valahogy pótolni igyekeznek. A korszak közvetített élőbeszédként való definiálása már utal az újfajta kommunikáció csatornájára is, amely a hétköznapi kommunikációval ellentétben nem közvetlenül, hanem valamilyen technikai eszköz révén történik. A kommunikáló felek ezt a közvetítettséget próbálják beszélgetéseikben kompenzálni, ezáltal sajátos jellemzőit alkotva társalgásaiknak. A Facebook esetében ez a kommunikációs csatorna az internet, amely a hétköznapi beszélgetésekhez képest számos egyéb nehézséget okoz. McLuhan *A médiumok megértése* című művében így fogalmaz: „a médium maga az üzenet” (1974: 15), tehát a közeg befolyásolja az azon zajló kommunikációt, így az internet is meghatározza a rajta folyó párbeszédet.

Az elektronikus médiumok (telefon, televízió, rádió) használatán alapuló korszakot az informatika korszaka követi, amelyben az emberek az információs társadalom tagjaiként léteznek. Pintér Róbert (2007: 21) szerint az aktuális korszak alapja az információ, a gondolkodás, a tudás, az adatfeldolgozás, a kommunikáció. Terestyéni Tamás (2006: 319) már az interneten történő információfeldolgozást is beleemeli az előző struktúrába. Az elektronikus médiumok korszakával szemben itt az emberek maguk szelektálják a számukra fontos termékeket, információkat, a kommunikáló felek szerepe összemosódik, és felerősödik az interaktivitásra való törekvés. Az egész korszakra jellemző a digitalizálás, a virtuális terek szerepének előtérbe kerülése. Ezt a tendenciát figyelhetjük meg a különböző közösségi oldalak, köztük a Facebook esetében is. A közösség tagjai a valóságtól differenciálódva egy külön világot teremtenek, amely helyszíne és tárgya is lesz a kommunikációnak. Azonban éppen a virtuális közegben rejlik a veszélye is, hiszen ezáltal az emberek könnyebben hagyják el az általános normákat, szabályokat. A mindennapok felgyorsulásával megváltozott az emberek gondolkodásmódja, időérzékelése is. A Facebook felhasználók többsége nemcsak alkalmanként látogatja az oldalt, hanem egész nap vagy annak nagy részében elérhető állapotban van. A korszakban az információ nemcsak gyorsaságában, hanem mennyiségében is megnövekedett, így az emberek kénytelenek szelektálni a feléjük áramló töménytelen információból. Ehhez kapcsolódik a folyamatos közlési kényszer is, amely újfajta kommunikációt hozott létre. A Facebook-on megjelentek a folyamatos megosztások, az emberek képtelenek elszakadni a felülettől, egyfolytában megosztják gondolataikat, élményeiket. Ez nemcsak a posztolásokban mutatkozik meg, hanem a többi kommunikációs felületen is. Sokkal gyorsabban kommunikálhatunk ismerőseinkkel, elérhetjük őket napi szinten, e-mailként, csetként is használhatjuk a Facebook felületét. Az állandó elérhetőséget támogatja az okostelefonokra telepíthető alkalmazás is, amely mobillá fejleszti az internetet, így ezt a közösségi oldalt is. Ez a tényező megváltoztatja az oldal felhasználását, hiszen sokan máshogy alkalmazzák a csetes, e-mailes felületek lehetőségeit is. Éppen ezért igen szoros a kapcsolat és a diskurzusok vizsgálatnál is fontos előtérbe helyezni a Facebook összehasonlítását nemcsak az e-mail rendszerekkel és csetes felületekkel, hanem az SMS szövegeivel is.

A fiatalabb generációk már a zsebükben hordják mobiltelefonjaikat, amellyel akár óránként használhatják a Facebook-ot. A digitális szakadék így sokkal komolyabb problémát okoz, mint a többi internetes műfaj esetében. A közösségi oldalakhoz szorosan kötődik tehát a Manuel Castells munkájában megjelenő állítás, amelyet Terestyéni (2006: 319) és Pintér is fontosnak tart megemlíteni az információs társadalom kapcsán, tehát az a mára valóságossá

váló állítást, hogy „aki benne van a hálózatban, az létezik, aki pedig nincs benne, az nem” (Pintér 2007: 25).

2. Az internetes kommunikáció

Az internetes közeg nyelvészeti vizsgálatakor számolni kell a korszak gyors változásával, azzal a ténnyel, hogy a technika rémisztő gyorsasággal fejlődik, így szinte lehetetlen követni az aktuális kommunikációs divatot. Bódi Zoltán (2004: 17) szerint az informatika korának legfőbb újdonsága az információ terjedésének sebessége, amely a kommunikációban is változásokat okoz. Ez a tény könnyen belátható az e-mail, cset, MSN, SMS, Facebook láncolatát vizsgálva. Az új kommunikációs felületek láncszerűen követik egymást, mindig megőriznek valami jellegzetességet a régiekből, azonban mindig át is alakítják azt. Ez a jelenség nagymértékben hasonlít a médiumok modellszerű alapmozgásának elvére. Szajbély Mihály (2005) így határozza meg Helmut Schanze fenti terminusát: „Eszerint egy új médium megszületése sohasem teszi fölöslegessé a már előtte létezett médiumok egyikét sem: nem a helyükbe, hanem melléjük lép, egyúttal újradefiniálja velük a helyüket, a jelentőségüket és a lehetőségeiket”. Ez történik a Facebook esetében is, amely átemeli a különböző kommunikációs felületek jellegzetességeit, azonban nem szünteti meg azok szükségességét.

Bódi Zoltán (2004: 14) az interneten megfigyelhető médiakonvergenciáról ír, amely segítségével az eddigi kommunikációs műfajok egyesülésével újak születnek. Balázs Géza (2005: 42) definíciója szerint ez „az a folyamat, amely során a hagyományos médiumok, a sajtó, a rádió és a televízió az internet (világháló) segítségével egy közös médiummá kapcsolódik össze”. A médiakonvergencia felé nagy lépést jelentenek az okostelefonok, hiszen ezek egy hordozható eszközben egyesítik az összes infokommunikációs eszköz adottságait. A számítógép és a mobil összekapcsolásával lehetővé vált, hogy az információt bárhol és bármikor el tudjuk érni, megszüntetve ezzel a helyhez és időhöz kötöttségét. Benczik Vilmos (2001: 21) a mobiltelefont a svájcbicskához hasonlítja, hiszen bár rengeteg funkciója van, mégis mindegyik betöltésére létezik egy speciális készülék, amellyel az hatékonyabban működik. Ezt látjuk a mobilról történő Facebook csetelés esetében is, amely összevonja az internetes felületek és az SMS jellegzetességeit. Számos nehézséget állít a felhasználókkal szemben az SMS-re is jellemző ékezet hiánya, az elírások, a szakadozó internetjel. Azonban elsődleges előnye az SMS-sel szemben az, hogy a felek azonos időben

folytathatnak társalgásokat, ezzel a csetes felületek legfőbb jellemzőjét, a valósídejűséget őrzik meg.

Balázs Géza (2005: 47) meglátása szerint a számítógép túlírásra ösztönzi az embereket, és „A föld egy nagy locsogássá vált” (2005: 29), mert az emberek képtelenek befogadni a felűjük áramló töménytelen információt. Ezt könnyen beláthatjuk a Facebook példáján, hiszen az emberek az érdektelen információkat is folyamatosan megosztják egymással, így a kommunikáció célja sokszor nem az információ átadása, hanem az időkitöltés. Több későbbi csetes példában szerepel a beszélgetés indokaként az unatkozás és a Facebook falon is többször lehet látni: „*unatkozom, valaki írjon rám*”.

Sándor Klára (2001: 91) szerint az internetes műfajok nem rombolják a nyelvet, rendezetlenségűk abból fakad, hogy sokkal inkább közelítenek a beszélt nyelvhez, mint bármelyik másik írott műfaj. Szécsi Gábor (2005: 98) az új kommunikációs eszközök kapcsán így ír erről: „egy olyan élőnyelviség dominanciájának irányába mutat, amelynek sajátosságai egyértelműen az írásbeliség és szóbeliség nyelvének közeledésére, sőt egyfajta szintézisére utalnak”. Balázs Géza (2005: 40) új beszéltnyelviségnek nevezi az interneten folyó kommunikációt, ezzel az elnevezéssel emelve ki az élőbeszédhez való hasonlóságát. Megfigyelései (2005) szerint az interneten az átírás lehetősége miatt csökken a szövegek koherenciája, a közlés gyakran jelzűszerűségig szűkül, rövidítések, összevonások, kiejtés szerinti írás és laza helyesírás jellemző, akárcsak az élőbeszédben, gyakoriak a mellérendelések és nagyon sok a fatikus elem. Mégis az új kommunikáció legfontosabb ismertetőjegyének az átmenetiséget tartja, amelyet Tóth Annamária (2002: 119) is a legfőbb jellemzők közé sorol: „a gyorsaság, a technikai környezet erős hatása a nyelvhasználatra, a multimedialitás, amelynek eredményeként az írott szöveg kizárólagos üzenetközvetítő szerepe megszűnt, és kiegészíti azt a hang és a kép, az interaktivitás”.

Az interaktivitás a csetes felületeken is megmutatkozik, hiszen csevegés közben akárcsak az élő kommunikáció esetében, mindkét fél aktívan részt vesz a társalgás megalkotásában. A befogadó szerepe sokszor sokkal komplikáltabb, mint a hétköznapi beszélgetések esetében, hiszen az internetes közegben leszűkül a kommunikáció csatornáinak száma, ami a figyelem nagyobb összpontosítására készteti (Buda 1994: 187). Benczik Vilmos szerint (2001: 12) a közvetlen emberi kommunikáció összetettségével szemben az új kommunikációs technológiák kiterjesztik ugyan a kommunikáló felek szabadságát, azonban éppen ezáltal az információcsere számos egyéb részletét korlátozzák. A telefonáláshoz hasonlóan az internetes társalgások bár elvesztik a kommunikáció hallható jellegét, megőrzik

interaktivitásukat és valósidejűségüket, azonban mindkét közeg esetében veszteség a metakommunikáció hiánya.

Balázs Géza (2005: 40) az új beszélnyelviség jellemzői közé sorolja a helyesírástól való eltérést, amely már számos nyelvész figyelmét magára vonta. Schirm Anita (2002: 27) az e-mailek kapcsán ír a nyelvhelyességről, megfigyeli, hogy a felhasználók gyakran eltekintenek a helyesírás szabályaitól, hiszen ezzel még nem akadályozzák a sikeres kommunikációt. Bódi Zoltán (2005: 202) is megállapítja, hogy a szabályoktól való eltérést egyedül az érthetőség korlátozza. Novák Judit (2002: 140) ezt ugyancsak az e-mailek kapcsán így fogalmazza meg: „a gyorsaságnak, az egyszerűségnek és a rövidítési lehetőségeknek az szab határt, ha a szövegalkotó és befogadó közötti egyeztetés hiányából kommunikációs zavarok fakadnak.” Bódi Zoltán (2004: 24) a csevegő fórumok kapcsán ír a helyesírási normák megsértéséről, amelyet az élőbeszéddel majdnem azonos gyorsaság, rövideg, tömörség, nyelvi szabadosság és gyakori divatjelenségek jellemeznek. Bódi egy másik tanulmányában (2005: 198–199) Tóth Annamáriához (2002: 120) hasonlóan arra is rámutat, hogy a helyesírástól való eltérés oka az anonimitás, amely segítségével az emberek könnyebben térnek el a normáktól.

Bódi Zoltán (2004:35) írott beszélt nyelvnek nevezi az internetes kommunikációt, amellyel a többiekhez hasonlóan utal a szövegek szóbeliség és írásbeliség közöttiségére. Ez alapján sorolja táblázatba (2005: 196) a kommunikációs műfajokat, amelyek közül a legközelebb a cset, majd az e-mail áll az élőnyelvhez. Az internet nem egy homogén terület, hiszen a rajta meglévő kommunikációs műfajok bár számos hasonlóságot mutatnak, sokban el is térnek egymástól, így vizsgálatuk is más-más szempontot igényel. A különböző kontextusok meghatározzák a társalgók viszonyulását, így különböző struktúrájú diskurzusok jönnek létre. S bár az előzőekben már utaltam a Facebook egyesítő jellegére, a rajta meglévő műfajok mégis eltérnek eredeti formájuktól, így különbséget kell tenni a csetes, MSN-es és Facebook-os társalgások között is.

3. A Facebook-os társalgások

3.1. A Facebook általános bemutatása

A Facebook ma már a legnépszerűbb közösségi oldal, amely lehetőséget kínál kapcsolataink fenntartására és létrehozására egy virtuális közegen keresztül. Használatához ingyenes regisztráció szükséges, ezt követően bárki létrehozhatja személyre szabott profilját,

a széles közösség-hálóban megkeresheti ismerőseit, nyomon követheti azok tevékenységeit, üzeneteket küldhet, csoportokhoz, oldalakhoz csatlakozhat. A Facebook szociális hálózat, amelynek alapvető célja a kapcsolatok ápolása, így a rendszerben rengeteg alkalmazás szolgálja az ezt segítő könnyebb információcserét. Az üzenőfal lehetőséget nyújt, hogy a felhasználók képeket, videókat és egyéb információkat osszanak meg egymással. A hírfolyamok segítségével naprakészek lehetünk ismerőseink frissítéseivel kapcsolatban, megtekinthetjük, hogy milyen események foglalkoztatják őket.

Bódi Zoltán (2005: 200) az internetes oldalakat a legnyilvánosabb és legkevésbé interaktív műfajoknak tekinti, azonban ezeket a kereteket a Facebook átalakította. Ez az oldal egy olyan interaktív felület, ahol minden megnyilvánulásra reagálhatnak a befogadók is. A *like* funkció révén akár egy gombnyomással is kifejezhetjük tetszésünket egy poszt, egy kép vagy bármilyen információ kapcsán. Ezenkívül véleményünket kommentek formájában is nyilvánosságra hozhatjuk. A *like* gomb egyrészt a személyesebb kapcsolat kialakítása érdekében, másrészt a kedvelt információk felhasználók közötti terjedésében játszik nagy szerepet. Ezenkívül a blogok és a fórumok szerepe is megtalálható a közösségi oldalon, hiszen adatlapunkon írhatunk monológokat és bármilyen témában indíthatunk rövidebb beszélgetéseket, vitákat is. A folyamatosan bővülő alkalmazások közül minden facebookozó kiválaszthatja a számára leginkább szórakoztatót és hasznosat. Mindezek mellett a Facebook segítségével eseményeket készíthetünk, amelyekre meghívhatjuk ismerőseinket. Ez a funkció megkönnyíti az összejövetelek szervezését, hiszen könnyen megoszthatjuk a helyszínt, időpontot és azt is nyomon követhetjük, hogy ki vesz részt az adott eseményen. Ez a tendencia az üzenetek használatában is megnyilvánul.

A Facebook segítségével többféleképpen intézhetjük beszélgetéseinket. Egyrészt lehetőségünk van az e-mail fiókokhoz hasonlóan hosszabb üzenetek küldésére, másrészt az oldal magában foglal egy csetes felületet is, amely lehetővé teszi a felhasználók valós idejű társalgását, ha mindketten elérhető állapotban vannak. A közösségi oldalak alapvetően a szociális életünket támogatják, így üzeneteik is ezt a célt szolgálják. Rengeteg levelezés és csetelés témája a személyes találkozók megbeszélése, meghívások intézése, helyszínek és időpontok egyeztetése. A Facebook-on küldött üzenetek éppen ezért nemcsak az internetes műfajokhoz, hanem az SMS-hez is hasonlíthatóak. Rengeteg példa igazolja, hogy a felhasználók hosszított, ingyenes SMS formájában is használják ezt a közeget. A Facebook esetében tehát a beszélgetéseknek több funkciója van, mint a telefonáláshoz hasonlítható MSN esetében, itt egy egész skáláról beszélhetünk. Ezért nagyon fontos a Facebook csetes

felületét több műfajjal (e-mail, MSN, cset, SMS) összehasonlítani, hiszen így megvilágítható a különböző funkciók összekapcsolódása.

3.2. A Facebook e-mail rendszere

A Facebook-os levelezés leginkább abban tér el az e-mail rendszerétől, hogy elküldéséhez nincs szükség e-mail címekre. A felhasználó adatvédelmi célból beállíthatja, hogy milyen csoport küldhet számára üzenetet, így többek között blokkolhatja az ismeretlen felhasználók üzeneteit. Minden adatlapon fel van tüntetve egy gomb, amelyre kattintva könnyedén írhatunk levelet ismerőseinknek, ezenkívül természetesen a rendszer tartalmaz egy külön levelezőfelületet is, ahol mentve vannak eddigi beszélgetéseink, archiválhatjuk elavult leveleinket és új üzeneteket is küldhetünk a címzettek nevének begépelésével. Leveleinkhez képeket és fájlokat is csatolhatunk. Ezek a levelezések kevésbé hivatalosak, mint az e-mailben küldött üzenetek, hiszen az oldal az ismerősök feltüntetésével, személyes gondolatok megosztásával személyesebb közeget teremt, mely befolyásolja az üzenetek címzettjeit, témáját, így formáját is. A levelezés szempontjából fontos a címzés, az elköszönés és a stílus vizsgálata, hiszen ezekből következtethetünk a különbségekre.

Halmi János (2002: 185) szerint a csevegőfórumok „jellemzői, sajátosságai között egyszerre találhatók meg a beszélgetés és a levelezés tulajdonságai, illetve ezeknek a tulajdonságoknak különleges és érdekes keveredései, amelyek alapvetően meghatározzák a csevegőcsatornavilág speciális hangulatát, tartalmi és formai milyenségét.” A Facebook e-mail funkcióját a csetes ablak egészíti ki, azonban a két felület, így a rajta folyó kommunikáció is gyakran egymásba mosódik.

3.3. A Facebook csetes felülete

A Facebook csetes felülete azért is különleges, mert a beszélgetéseknek közös kontextust biztosít, még ha ez virtuális közeget is takar. Ez a legalapvetőbb különbség az összes csetes felület és a Facebook között, hiszen ez a tény megváltoztathatja a beszélgetések témáját, a párbeszédnek vonatkozhatnak a megjelenő információkra, a közös ismerősökre, felületre (*Láttad XY profilképét?; Ismered ezt az oldalt?; Nézd már ezt a videót!*). Tehát a Facebook sokkal beágyazottabb közeget nyújt használóinak, mint az MSN, hiszen itt az internetes felülettel összeolvad a csetes ablak, írás közben folyamatosan követhetjük az

üzenőfal bejegyzéseit, rákattinthatunk adatlapokra, hivatkozásokra, és a csetes ablak nem veszik el, hanem újra és újra megjelenik az oldal legalján.

A csethez és az MSN-hez hasonlóan itt is folytatható társalgás több résztvevő között is, és lehetőség van két fél között zajló magánbeszélgetésekre is, azonban ezek a beszélgetések sokkal személytelenebbek, mint az MSN esetében éppen a közegnek köszönhetően. A figyelem megoszlik a beszélgetés és a háttérben folyó események között, sokkal többfelé ágazhat a felhasználók tevékenysége.

Christopher C. Werry (1996: 53, idézi Bódi 2004: 25) a csetes párbeszédnek jellegzetességeinek elemzésénél fontosnak tartja a képernyőméret vizsgálatát, hiszen szerinte ez befolyásoló tényező lehet. A csetes szövegdoboz méretéből kitűnik, hogy sokkal rövidebb üzenetek küldésére van beállítva, mint az MSN felületénél, sőt még a cset egysoros (teljes képernyőhossz) üzeneteinél is rövidebb a mérete. Ez nem azt jelenti, hogy nem alkalmas hosszabb üzenetek küldésére, hiszen a szövegdoboz a gépeléssel párhuzamosan folyamatosan tágul, míg el nem küldik az üzenetet. Azonban a program alapbeállítása érzékelteti, hogy a sikeres társalgás érdekében az üzeneteket röviden vagy tördelve érdemes küldeni, hiszen ezzel biztosítani tudjuk a folytonosságot.

A Facebook-on a cset anonimitásával ellentétben ismerősök folytatnak társalgásokat, ebből a szempontból is jobban hasonlít az MSN-re. Azonban a Facebook üzenőrendszere sokkal tágabb ismeretségi kört foglal magába, mint az MSN meghívás által felépített listája. A csetes felület nem korlátozódik közeli ismeretségre, hiszen bárki, akivel ismerős viszonyban vagyunk, kezdeményezhet felénk beszélgetést. Csak a társalgók szociális érzékenységén múlik, hogy hogyan értékeli kapcsolataik közvetlenségét. Itt kap hangsúlyos szerepet az MSN-nel szemben egy másik nagy különbség, mégpedig, hogy a Facebook-on nincsenek állapotjelző funkciók, így nem tudjuk jelezni partnereink felé a társalgásokra vonatkozó attitűdjeinket, nem tudjuk szűrni a felénk érkező kezdeményezéseket, hiszen vagy bejelentkezve maradunk és mindenki ránk írhat, vagy kijelentkezünk a csetes felületből, de akkor nem látjuk ismerőseink állapotát és nem tudunk csak levél formában üzeni.

A beszélgetések szervezettségét tekintve a Facebook felülete a cset és az MSN között helyezkedik el. A cset magas fokú szervezetlenségével szemben az MSN és a Facebook fokozottabb szervezettséget mutat. Ez a szervezettebb kommunikáció köszönhető annak, hogy ezek általánosan két partner társalgását biztosítják, így nem szükséges olyan fokú gyorsaság, mint a csetes felületek esetében, ahol a számtalan résztvevő számtalan üzenete megtöri a páros társalgásokat. Azonban a Facebook ablakának mérete, a beágyazottság és az abból fakadó gyorsabb gépelés miatt a Facebook csetes felületének az MSN-nél kisebb a

szervezettsége. A valós idejű beszélgetések következtében itt is jellemző a hiányos mondatszerkesztés és számos divatjelenség.

A csetes felületekhez hasonlóan a Facebook is jelzi, ha a másik fél gépel, ezenfelül újíttásként jelent meg a közelmúltban az a funkció, hogy a gép jelöli, hogy partnerünk mikor olvasta el, „látta” legutóbbi üzenetünket. Ezzel a felület korlátozza a befogadó lehetőségeit és számtalan vita forrása lehet. A cset és az MSN esetében nem látjuk, hogy partnerünk elolvasta-e üzenetünket, így esetleges hallgatását nem feltétlenül értékeljük szándékosnak, míg a Facebook esetében ez a funkció nem hagy időt a megfontolt reagálásra, a válasz késleltetésére, csak úgy, hogy ezek a célok a másik számára is nyilvánvalóak.

3.3.1. A Facebook cset és az SMS kapcsolata

A Facebook csetet már mobilalkalmazásként is lehet használni, ezáltal nemcsak tartalmában, hanem megvalósulásában is közelebb kerül az SMS-ek rendszeréhez. Rituper Tamás (2001: 26) tanulmányában összehasonlítja az internetes és a wapos csetelést, ugyanez érvényes a Facebook felületén lévő cset számítógépes és mobiltelefonos használatára. Egy évtized alatt a technika rengeteget fejlődött, így a kommunikáció közvetítése is sokat finomodott, azonban még mindig fennállnak a kommunikációs eszközök eltéréséből fakadó különbségek, amelyek kihatnak a rajtuk folyó kommunikációra is. Veszelszki Ágnes (2002) az SMS kapcsán beszél a technikai korlátokról, amelyek a Facebook mobilról való használatánál is fokozottabban fennállnak. Veszelszki (2002: 240) a magánlevelekhez hasonlítja az SMS-ek szövegeit, de úgy gondolja, a szövegtörzsön belül a társalgás jellemzői érvényesülnek. Az SMS esetében a rövidítés oka a kiszabott karakterszám, míg a Facebook esetében a gyors társalgás miatt fordulhat elő. Csépe (2001: 82) az SMS-t minimalista beszédnek nevezi, hiszen egyszerűség, a közlés lényegi információkra szűkítése jellemzi. A karakterkorlát legalizálja az udvariassági formáktól való mentességet (Csépe 2001:82), amelyet a Facebook csetes felületén is tapasztalhatunk. Mind a két kommunikációs műfaj a valódi társalgások meghosszabbítása, céljuk a találkozások közötti hiány feltöltése, az élő beszélgetések közötti átkötők létrehozása. Ezért lehetséges, hogy az SMS-ek és a Facebook csetes üzenetei is sokszor utalásszerűek, előzetes ismeretekre van szükség a megértésükhöz, vagy éppen az elkövetkező eseményekre utalnak.

Mester Béla (2001: 54) és Ferencz Sándor (2001: 56) már korai tanulmányaikban foglalkoznak a mobiltelefon számítógéppel való egyenértékűségével. Csépe Valéria (2001: 77) a mobiltelefonok használatával összefüggésben ír Grice maximáiról. Úgy gondolja, hogy

az együttműködés elvének, a mód és a minőség maximáinak érvényesülését jobban segítik a mobil által szabott korlátok. Már ő (2001: 78) is kapcsolatba hozza a csetes kommunikációt és az SMS szövegeit, azonban kiemeli, hogy a mobiltelefon esetében a korlátozott karakterszám, az ékezetnélküliség és a képi információ hiánya nagyobb korlátozást jelent. Az SMS-ként funkcionáló Facebook üzenetek megszüntették a korlátozott mennyiséget, a képi információkat részben kielégítik, és sokkal közvetlenebb kommunikációt hoznak létre, míg az ékezetnélküliség jellegzetességét, a továbbítás gyorsaságát és az üzenet mozgatható eszközről való küldését magába olvasztja ez a csetes felület. A Facebook cset és az SMS esetében is nagyon fontosak a fatikus elemek. Veszelszki Ágnes (2002: 287) a vizsgált korpusz alapján azt állapítja meg, hogy az SMS-ekben fontosabb a búcsúzkodás, mint a köszönés. Ezzel szemben a Facebook cseten sokkal gyakoribb az elköszönés elhagyása, amely többek között az oldal kontextusba ágyazottságával magyarázható.

Benczik Vilmos (2001: 20) beszél arról, hogy mobiltelefonálni csak az igazán fiatalok tudnak, hiszen ők már nem ülnek le közben, hanem beleépítik azt az éppen aktuális cselekvés menetébe. Ez éppúgy igaz a cset mobillá válásánál, hiszen a társalgók már nincsenek egy helyhez, helyezethez kötve, hanem a mobil segítségével bárhol is csetelhetnek egymással. Ez teszi lehetővé, hogy a facebookozók már nem konkrét céllal használják az oldalt, hanem huzamosabb ideig, akár egész nap elérhető állapotban vannak a mobiltelefon segítségével. Sándor Klára (2001: 91-92) a mobiltelefonok kapcsán ír a közvetlen nyelvhasználat felé való mozgásról és a felesleges közlésekről. A mobiltelefon és a Facebook révén tehát egyre inkább erősödik az egymás életében való folyamatos és aktív részvétel.

4. A Facebook-os társalgások elemzése

4.1. A beszélőváltás szabályai a Facebook cseten

Balaskó Mária (2005: 64) a csetes társalgások elemzésénél kiemeli, hogy a szóátadás szabályai függetlenek a körülményektől, tehát akkor is érvényesek, ha az interakció vizuális kontaktus nélkül történik. Azonban az ilyen esetekben fontos változások mennek végbe a társalgások struktúrájában. Iványi Zsuzsanna (2001: 80) szerint fontos, hogy a partnerek kifejezésre juttassák figyelmüket, hiszen a beszélőváltás szempontjából fontos lehet a szemkontaktus, a testtartás, a mozgás. A metakommunikáció hiányában az interneten kommunikálóknak korlátozott eszközeik maradnak a váltási pontok jelzésére, azonban a nyelven kívüli eszközök mellett nyelvi eszközökkel is jelezhetnek. A cset szerkezetéből

adódóan gyakori a következő beszélő megszólítás útján való kiválasztása. A Facebook csetes felületén a két fél között zajló párbeszédeknel ez a megoldás nem kivitelezhető. A váltási pontok jelzése kérdésekkel, felszólításokkal történik, vagy teljesen elmarad és csak a szintaktikailag lezárt megnyilatkozásból következtethet a befogadó. Már ebből is kitűnik, hogy a Facebook csetre nem érvényes az általános társalgás minden szabálya, azonban ez nem akadályozza a rajta folyó kommunikáció sikerét. A közezből fakadóan nem megvalósítható az Iványi (2001: 78) által leírt elvárás, hogy a megnyilatkozások szünet és átfedés nélkül kövessék egymást. Ahogy a cset estében, a Facebook-on is a gyors információcsere miatt gyakoriak a társalgók megnyilatkozásai között az átfedések. Az egyik fél még gépelhet, mikor partnere már válaszolt is a megnyilatkozására, így időbeli és témabeli eltolódások jönnek létre a diskurzusokban. Ebből is látszik, hogy a beszélőváltás a Facebook-on a hétköznapiól eltérően megy végbe, sokkal gyakoribb önválasztás útján és sokszor nem is a váltásra alkalmas helyen jelenik meg.

A Facebook-os beszélgetéseknél a szóátadásnál ugyan az átlagosnál sokkal rövidebb a szünet, azonban sokkal többször fordulnak elő szabálysértő szünetek is. A konkrét példákban ezek a szünetek utólag nem elemezhetőek, hiszen a program csak az adott felhasználónak a beszélgetés konkrét helyzetében jelzi percre pontosan az üzenetek elküldésének idejét. Így ez nem vizsgálható olyan pontosan, mint az MSN esetében. Azonban többször jelzést tesznek a felhasználók a szünetre, így egyértelművé válik, hogy ezek előfordulása gyakori. A társalgók bármikor távozhatnak a monitor elől, amire gyakran az MSN esetében sem tesznek jelzést, azonban ezen a felületen utólag nem megállapítható a szünetek megléte és hossza, hacsak a társalgók nem jelzik ezt külön. A Facebook esetében nemcsak a számítógép elhagyása vagy az internetezés, hanem a közös kontextus is okozhat szüneteket. A felhasználók az oldalon belül is nézelődnek, így bár a program jelzi az üzenet érkezését, nem biztos, hogy azonnal válaszolnak. Az új funkció segítségével a befogadó érzékeli, hogy a partner mikor olvasta üzenetét, így az olvasás utáni késleltetéskor tudomására jut a szándékosság. A szünetek sokkal inkább jellemzői a Facebook-nak, mint a többi csetes felületnek, szinte sajátosságává vált, hiszen a beszélgetők véget nem érő periódusokban társalognak, éppen ezért gyakran az elköszönés is hiányzik.

A csetes felület jelzi, ha a másik fél gépel, így lehetőség adódna a megnyilatkozások kiváráására, azonban a lassúság miatt megtörne a beszélgetések folytonossága. Erre Balaskó (2005: 65) is felhívja a figyelmet: „a hosszú üzenetek időeltolódásokat okoznának, ami elfogadhatatlan egy olyan fajta kommunikációban, amely társalgási módban próbál működni”.

4.2. A szekvenciális rendezettség

A szekveciapárok „tartják fent a társalgás folyamatosságát, lehetővé teszik a beszélőváltást” (Balaskó 2005: 66), tehát a társalgások alapegységének tekinthetjük őket. Iványi Zsuzsanna (2001: 81) definíciója szerint a szekvencia „két egymást követő s egymással összefüggő megnyilatkozásból áll”, amelyek időben és tartalmilag is befolyásolják egymást. A párszekvencia pedig „olyan egymásra válaszoló megnyilatkozások kettőse, melyet két különböző beszélő hoz létre” (Iványi 2001: 81). Ezek közvetlenségét rendszerint megszakítja egy betét- vagy mellékszekvencia, amelyek a párszekvenciák közé ékelődnek és gyakran tisztázó szerepkört töltenek be (Lerch 2003: 131). Ez a hétköznapi beszélgetésekben is nagyon gyakori, azonban az internetes műfajokban olyan hosszúra nyúlhatnak, hogy kérdésessé válik a második párrész releváns volta. A gyorsaság betartásának igyekezetéből fakadhat, hogy a felek gyakran félreértik egymást a folytonos átfedések, szekvenciális eltolódások miatt. Ha a figyelem nem megfelelő, elveszíthetik a beszélgetés fonalát.

A legkézenfekvőbb példa erre a köszönés szekvenciapárjának széthúzása, a visszaköszönés hiánya. Nagyon gyakori, hogy a kezdeményező fél a köszönés után új szekvenciát kezd, ha a partner erre hosszabban válaszol, a visszaköszönés elmaradhat. A társalgások a hétköznapi kommunikációban sem a köszönéssel indulnak, hanem a meglátás aktusával (Balaskó 2005: 69). Ez a kezdés az internetes műfajokban is tetten érhető, hiszen a programok jelzik a partnerek bejelentkezését. A bejelentkezést így a meglátás aktusával azonosíthatjuk, hiszen „a tekintet az, amelyből észlelni lehet, hogy a másik lény percepciók terében vagyunk-e” (Buda 1994: 84). Ebből kifolyólag a ráírás megszólításként értelmezhető. Az egyik konkrét példában a kezdeményező fél utalást is tesz erre, így kezdi a társalgást: *„szia E./ megláttalak, bocsi, hogy írok”*.

Levinson (1983, idézi Balaskó 2005: 72) szerint a befejezésnek olyannak kell lennie, hogy egyik félnek se maradjon további mondanivalója, nem következhet be sem túl lassan, sem túl gyorsan. Tehát a kölcsönös megegyezés miatt a beszélgetés végén szükség van záró elemekre. A Facebook esetében gyakran hiányoznak a témalezárások, ilyenkor a társalgók hirtelen kijelentésekkel (*„mennem kell”, „majd beszélünk”*) szakítják meg a diskurzust. Az is előfordul, hogy a társalgás elköszönés nélkül marad abba, hiszen a felhasználók gyakran a beszélgetés lezárása után is az oldalon tartózkodnak, így vagy egy hosszabb szünet relevánssá teszi az elköszönést, vagy teljesen elmarad.

Az MSN-nel ellentétben a Facebook nem teszi lehetővé az állapotjelzéseket. Két funkció van a cset ablakon: az elérhető és a kijelentkezett állapot. Az utóbbi mellett az oldal

még használható, de nem látjuk a bejelentkezett felhasználókat, így csak levélben kommunikálhatunk. A Facebook cset nem teremt olyan személyes kommunikációs helyzetet, mint az MSN, a távolabbi ismerősök csak nagyon fontos esetben írnak rá egymásra, erre látunk példát az előző példában is. Az állapotjelzések előrejelzések a partner számára és homlokzatívó (arculatívó) szerepet töltenek be. Goffman (2008: 11) szerint minden ember rendelkezik homlokzattal, amely egy „olyan énkép, amelyet a társadalmilag megerősített tulajdonságok körvonalaznak”, ezt a képet mindenki igyekszik megóvni a fenyegetésektől, rombolástól, hogy összhangban maradjon vele (uő. 2008: 15). A Facebook-on ennek hiányában a felek sokkal inkább ki vannak téve az arculatrombolás kockázatának, hiszen nem kapnak előrejelzést a partner esetleges elutasító állapotáról. Így sokkal gyakoribb ezen a felületen, hogy a felhasználók nem reagálnak a kezdeményező szándékra. Ennek kiküszöbölésére használható a legújabb funkció, amely jelzi, hogy partnerünk mikor olvasta el üzenetünket. Tehát ha megnyitjuk a csetes ablakot a partner számára nyilvánvalóvá válik jelenlétünk, így ha válasz nélkül hagyjuk, sokkal jobban romboljuk arculatunkat.

Az előzőekből is kitűnik, hogy az internetes felületen az emberek könnyebben utasítanak el kezdeményezéseket, így az előszekvenciákra adott nem preferált válaszok is gyakoribbak. Vannak olyan aktusok (meghívás, kérés), amelyeket előszekvenciák vezetnek be, ezek célja az aktus sikerességi feltételeinek felmérése, és valódi szándékunk előrejelzése (Lerch 2003: 131). Ezeknek arculatívó szerepe is van, hiszen segítségükkel a felek megbizonyosodhatnak egymás hozzáállásáról bizonyos kérdésekben. Pomerantz (1984) szerint a releváns, de nem preferált választ késleltető, enyhítő eszközök kísérik, amelyek a szolidaritás fenntartására szolgálnak (idézi Lerch 2003: 136). Ilyen jelölők a szünet, a hezitáció, a jelképes egyetértés, a méltánylás, a bocsánatkérés, a mellékszekvencia betoldása, a magyarázat, az indoklás, a mentegőzés (uő. 2003: 136). Az internetes közegben az emberek könnyebben hagyják figyelmen kívül az általános normákat. A Facebook cset esetében is hiányozhatnak, sérülhetnek ezek a jelölők. A szünet a legbizonytalanabb tényező, hiszen a Facebook-on nagyon gyakoriak a szabálysértő szünetek, amelyeknek értékelése többféle lehet. A gyors üzenetküldés miatt a beszélgetők egy véletlen (technikai okokból fakadó) szünetet is hezitálásként, a nem preferált válasz késleltetéseként értelmezhetnek. A hang hiánya miatt a hezitáció csak szótári elemek révén jöhet létre, így a reflexszerű hezitációs hangadások kiszorulnak a beszélgetésekből. A nem preferált válasz késleltetésére is gyakrabban használják a mellékszekvenciákat, mint a hétköznapi társalgásokban. A többi jelölő esetében az előzőkhöz hasonlóan azt állapíthatjuk meg, hogy az interneten

kommunikálók a jelenlét hiánya miatt könnyebben hagyják el ezeket a tényezőket (a magyarázatot, az indoklást, a bocsánatkérést, a méltánylást).

4.3. A hibajavító mechanizmusok

A társalgásokban számtalan zavar történik, a hiányos kifejezések, hosszú szünetek, hallgatások, megszakítások, átfedések, szókereső folyamatok, hibás kezdések mind ilyen hibaként értelmeződnek, melyek javítása interaktív tevékenység és szabályok mentén történik (Iványi 2001: 84–85). Ezek a félreértések gyakran nem is tisztázódnak, ilyenkor a partnerek megelégednek a probléma jelzésével is (uő. 2001: 85). Schegloff, Jefferson és Sacks (1977) írt a helyesbítés preferenciahierarchiájáról, melyben leginkább preferált az önkezdemenyezett önjavítás, majd a külkezdemenyezett önjavítás és a külkezdemenyezett küljavítás után a legkevésbé preferált a kezdeményezés nélküli küljavítás (idézi Lerch 2003: 137–138). A Facebook-on az internetes felület normaromboló hatása miatt a partnerek gyakrabban szegik meg ezt a preferenciahierarchiát. A szünetek, hallgatások és megszakítások esetében általában külkezdemenyezett önjavításról beszélhetünk. Azonban nagyon gyakori, hogy jelzésszerűen sem történik hibajavító mechanizmus. Erre példa az egyszerű helyesírási hiba, az elírás, de ide tartoznak az átfedések is. A hibajavítások teljes elmaradása azért lehetséges, mert a társalgók elfogadják a programmal járó nehézségeket.

4.4. Pragmatikai elvek a Facebook-on

Grice (1957/2001: 216) együttműködési alapelve alá további négy maximát (mennyiség, minőség, viszony, modor) rendelt, amelyek a fő elv beteljesítését segítik. A mennyiség kategóriája a megnyilatkozások informatív jellegét határozza meg (uő. 1957/2001: 217). A Facebook nyújtotta korlátozások segítik a maxima beteljesülését, hiszen a szöveglapok méretével támpontot nyújtanak az üzenet megfelelő hosszára. Ez biztosítja, hogy a két fél felváltva vegyen részt az interakcióban, és megnyilatkozásaik mennyisége egyenlő mértékű legyen. Ha a megszokottnál valaki hosszabb üzenetet küld, azzal megszakad a társalgás élőbeszédhez hasonló gyorsasága, így az interaktivitás is. Természetesen az is előfordul, hogy az egyik fél nem kellő mértékben informatív, amelynek oka lehet a figyelem megoszlása, az oldal kontextusba ágyazottsága.

A minőség maximája a megnyilatkozások igazságértékét támogatja egy szupermaxima segítségével: „Próbáld hozzájárulásodat igazzá tenni” (uő. 1957/2001: 217). A Facebook

esetében ez az elv éppúgy érvényes, mint az élő beszélgetéseknél. Azonban fontos jelezni, hogy az internetes közegen a reakciók szűrően mennek keresztül, így csak a tudatos információk jutnak el a befogadóhoz. Például az emotikonok segítségével a megnyilatkozások könnyen befolyásolhatóak, így azok igazságértéke is módosítható a partner tudta nélkül.

Grice (1957/2001: 217) rendszerében a viszony kategóriája azt fejezi ki, hogy „Légy releváns”, elméletében kitér a relevanciák eltolódására, a témák legitim változására is. Bódi (2005: 202) így értelmezi Grice relevancia maximáját: „a partner hozzájárulása a párbeszédhez mindig a közvetlen szükségleteknek megfelelő kell legyen”, tehát annál relevánsabb, minél kisebb energia kell a megértéséhez (Sperber-Wilson 1996: 153, idézi Bódi 2005: 202). A Facebook cseten a felületből adódóan a társalgóknak sokkal jobban ügyelniük kell az adott maxima betartására, hiszen a metakommunikáció hiánya miatt folyamatosan segíteniük kell partnerüket a megértésben. A párszekvenciák és a diskurzus témájának eltolódása, több téma párhuzamos megléte jellemzi a Facebook csetes felületét. Ezzel bizonyos szempontból sérti a viszony maximáját, hiszen egy adott megnyilatkozásra nem mindig releváns válasz érkezik. Azonban ha a felek elég figyelmesen követik a társalgás folyamatát, értelmezni tudják az eltolódott megnyilatkozásokat is.

A modor maximája az érthetőségre vonatkozik, al-maximái pedig a következők: „1. Kerüld a kifejezés homályosságát. 2. Kerüld a kétértelműséget. 3. Légy tömör (kerüld a szükségtelen bőbeszédűséget). 4. Légy rendezett.” (uő. 1957/2001: 217). Az internetes beszélgetéseknél a feleknek jobban kell összpontosítani a figyelmüket, mint egy hétköznapi társalgásban. A Facebook-on csetelőknek sokkal jobban figyelniük kell a modor maximájának betartására, mint az élőszóban kommunikálóknak. Az információkat mindig pontosabban, részletezőbben kell átadni, hiszen a metakommunikáció hiánya és a különböző környezeti hatások magyarázatra szorúlnak. A többi internetes műfajjal ellentétben a Facebook közös kontextusa miatt előnyben részesülnek a csetelők, hiszen erre vonatkozó utalásaik sokkal könnyebben értelmezhetőek.

4.5. A metakommunikáció hiánya

Kis Ádám (1997) a csevegés kettősségével kapcsolatban így ír a metakommunikáció problémájáról: „a szó és az írás ritkán emlegetett nagy különbsége a holdudvarunkban van, azokban a jelenségekben, amelyek kísérik a közlést, és amelyek nélkül nehéz vagy lehetetlen a megértés. Ezt a holdudvart nevezzük metakommunikációnak”. A Facebook cset a többi felülethez hasonlóan írásos és képi eszközökkel igyekszik kiküszöbölni a Kis Ádám által

említett hiányt. Az emotikonok és az animációk érzelmek, hangulatok kifejezésének pótlására szolgálnak, azonban elküldésük tudatos cselekvés, így csak szűrt érzelmek jutnak el a befogadóhoz. A metakommunikáció elemeit pótolja továbbá a Benczik Vilmos (2005: 186) által említett akusztikumfelidéző helyesírás is. Balázs Géza (2005: 50) megfigyelése, hogy az interneten kommunikálók a kiabálást nagybetűs írással pótolják, és eufemizmusok helyett a szavak eltorzítását alkalmazzák. A nonverbális elemek hiányát a társalgók nyelvi jelekkel töltik fel. A figyelem jelzését nyelvi visszaigazolásokkal oldják meg: *ok, tényleg?, Komolyan?, Nem mondod?, Ühüm.* Gyakoribb a visszakérdezés és az ellenőrző kérdések használata is (*Te mit gondolsz?, Figyelsz?, Itt vagy?, Érted?, Szerinted?*). A metakommunikáció hiánya okozza a Facebook-on a közbeszólások, a mellékszekvenciák gyakoriságát és a beszélgetések töredezettségét is. Kis Ádám (1997) a csettel kapcsolatban így ír erről: „vannak olyan megnyilvánulások, amelyek az élőbeszédben a metakommunikáció, illetve pusztán a környezet révén egyértelműek, itt azonban lyukak tátongnak bennük, melyeket a beszélgetőtárs tetszése szerint, és általában a megszólaló szándékától eltérő módon tölt ki.”. Az általa említett probléma elkerülésére alkalmazhatóak Grice maximái, amelyek betartásával megkönnyíthető a megértés.

4.6. Technikai zavarok a Facebook cseten

Miklós Kata (1996) az IRC elemzése kapcsán foglalkozik az interneten felmerülő technikai problémákkal. A három általa is említett zavar (a hálózat lefagyása, a floodolás, tehát a hálózat lassulása az üzenetek miatt, és a netsplit, azaz a gépek közötti szakadás) közül kettő a Facebook-on is mindennapi nehézségek elé állítja a felhasználókat. A közösségi oldalon folyó információ mennyisége miatt gyakori a gépek lefagyása, az internet szakadozása, amelyek csupán másodpercekig, de megtörik a társalgásokat, ezáltal megszakítják a folytonosságot. Az oldal összesen három különböző csetes ablakot képes egymás mellé helyezni, ha több partnerrel folytat a felhasználó társalgást, azokat csak egy újabb gombnyomással érheti el, így ezekben az esetekben is megszakítások jönnek létre a beszélgetésben.

A Facebook cset mobilról történő alkalmazása okozza a legtöbb problémát a beszélgetésekben. A mobiltelefonokon lévő internetjel könnyebben megszakad, az elírások is sokkal gyakoribbak a kis billentyűk miatt. A cset ablakainak mérete is korlátozott, így a mobilozónak sokszor nincs lehetősége visszakeresni az előzményekben, ha elveszíti a

társalgás fonalát. Erre rengeteg részletben találunk példát, hiszen a félreértések is nagyobb mértékűek, így a beszélgetők is szinte kivétel nélkül jelzik a hibát.

A fejezetben megfogalmazott jellegzetességekre számtalan Facebook beszélgetésben találunk példát. A következő fejezetben elemzett részletek mind személyes, két (három) fél között zajló Facebook-os társalgások részei, amelyek illusztrálják a fenti jellemzőket.

5. Facebook-os párbeszéd elemzése

5.1. A kommunikációs műfajok keveredése

A következő beszélgetésrészletek alátámasztják, hogy a Facebook csetes felületén több kommunikációs műfaj egyszerre van jelen. Az e-mail, az SMS és a cset jellemzői sokszor keverednek egymással, ezáltal teljesen sajátos társalgások jönnek létre az adott közegben.

Az első üzenet sok tekintetben hasonlítható az SMS szövegeihez, a köszönést tömör üzenet követi, a végére nem került sem aláírás, sem elköszönés. (Az idézett példák függőlegesen olvasandóak.)

22 December

12:51

E.F.

helló! nagyon jó volt felébredni reggel:
akkor tudatosult bennem igazán, mi
minden történt tegnap este.

12:58

E.F.

köszönömköszönöm
pussz

A hétpercnyi szünet után megismételt köszönetnyilvánítás és elköszönés azt jelzi, hogy E.F. nagy valószínűséggel beszélgetést akart kezdeményezni egy bejelentkezett ismerőseivel. Nem érkezik válasz az üzenetre, amely bizonyítéka lehet annak, hogy ezen a felületen is, akárcsak az MSN-es állapotjelzések esetében, lehetőség van a beszélgetés elkerülésére, hiszen az elérhető csetes állapot még nem elegendő bizonyíték a gépnél tartózkodásra. Sokszor előfordul az is, hogy a kezdeményező offline állapotú ismerősenek ír ehhez hasonlóan üzenetet, amennyiben az jelen van, bejelentkezés nélkül is tudják folytatni a társalgást a csetes felületen. A fenti példában az állapotjelzés nélkül nem megállapítható, hogy melyik verzióról beszélünk.

A Facebook-os felületen nagyon gyakori, hogy a beszélgetések e-mailes formából váltanak át csetes beszélgetésekbe, amikor a felek számára nyilvánvalóvá válik a másik elérhetősége és a beszélgetésre való szándéka.

Conversation started szeptember 27.

07:04

Gy. P.

Na csá mi a pálya?

szeptember 27.

20:07

Z. G.

chao! Nem sok minden. Csinálgatom a sulit. Feléd?

szeptember 28.

08:16

Gy. P.

Megy a sulis nekem is XD meg ámokfutok Szegeden mindenféle XD asszem októberben lesz subscribe a játékban! Novemberben meg paddy and the rats Ha érdekel a téma ezeken a koncerteken valószínűleg összefuthatunk

szeptember 28.

Bár a kezdeményező fél kezdő üzenetével nem a szabályos levél formáját követi, mégis a beszélgetés első felében a résztvevők nincsenek azonos időben jelen, így nem beszélhetünk tisztán csetes formáról. Egy másik nézőpontból megközelítve a Facebook-os csetes üzenetek átlépik a valósídejűség korlátait és SMS szövegekként kezdenek működni. Z.G. 16:27-es üzenetét alá is írja, amellyel jelzi, hogy lezártnak tekinti az adott témát, így a beszélgetést is, ez a gesztus inkább az eddigi e-mailhez való hasonlóságát támasztja alá. Erre az üzenetre rögtön érkezik válasz, hiszen a másik fél azonos időben van jelen, ezáltal a beszélgetés csetes társalgássá válik, a megnyilatkozások is eszerint alakulnak, lerövidülnek, az eddigi központosítás megszűnik, a tematikus tömörséget felváltja a részletekről való társalgás.

A következő üzeneteket a felek mobilon küldték el egymásnak a Facebook csetes felületén.

szeptember 25.

I. D. F.

Csókolom! Csütörtökön vagy pénteken jóó Neked?

szeptember 25.

N. J.

Jóóó mindkettőő

16:27

Z. G.

Még nem tudom, idén nagyon sok az óráim! De fasza lenne! Ja, és írd pár sort a T-nek, mert "sírt" a szája, hogy mi az, hogy a Gy. nekem ír, neki meg nem ! Z.

16:31

Gy. P.

jól van írokj neki

Úgyis rég láttam...aktuális lesz egy sörözés

16:32

Z. G.

utálja a sört! bezzeg a fröccsöt...

16:35

Gy. P.

annyi baj legyen....a legtöbb ojjektumban, mindannyian megtalálhatjuk a számításainkat

szeptember 25.

I. D. F.

csütörtökön reggel elmegyek dokinénihez, de utána jóó

szeptember 25.

N. J.

oké

szólj, hogyha ek kísérjelek
vagy hol és mikor legyek

I. D. F.

ittén megyek el dorozsmán, reggel 8ra,
remélem időben végzek, mondjuk 10kor
lópopónál?

szeptember 25.

N. J.

jól van ottan leszek

szeptember 25.

I. D. F.

ha bármi lösz, pölö elcsúszok, akkor hívom
Kegyed! :))

mármint időben :DD

szeptember 25.

N. J.

bíztam benne Naccsága

A társalgás témája az előzőhöz hasonlóan ismét egy találkozás megbeszélése, időpontok és helyszínek egyeztetése. A rövid üzenetek ismét az SMS szövegeivel állíthatóak párhuzamba, hiszen a találkozó megbeszélése a beszélgetés célja és az üzenetek küldése hordozható eszközről történik. Mivel az üzenetek mobilról érkeztek, így teljes mértékben az SMS funkcióját látják el, de a valósídejűség miatt a válaszok gyorsabban érkeznek. Ezenkívül megfigyelhetjük a csetes felületeknek azt a jellemzőjét, hogy a köszönésre nem érkezik válasz, hiszen a tömörség és gyorsaság miatt a partner a köszönés mellé helyezett kérdésre válaszol.

A következő párbeszéd ugyancsak a Facebook mobil változatának csetes felületén keletkezett. Azonban ez a részlet nem témájában, hanem sokkal inkább formájában közelít a mobiltelefonok üzeneteihez. A mobilról történő csetelésekre jellemző az ékezethiány és a fokozottabb technikai akadályozás miatt a helyesírástól való eltérés, a kisebb gombok miatt pedig gyakoribbak az elírások is.

R. B.

annyira várom már hogy legyen névnapod
meg mikulás meg karácsony meg
szülinapod mert HUHUUUU :DDDxd

Yesterday

M. B.

ajajajjxd

kivancsi vagyok es felek is egyben xddd
nekem is el kell kezdenem gondolkodni,
mert a te hiperszuper otleidhez fel sem
fogok erni

Yesterday

M. B.

most fogom csak fel h BEHUHOGTAL
XDDD

Yesterday

R. B.

: DDDDDDDDDDDDDd be bizony xd

és hidd el, azért nem akkora nagy ötletek,
de rohadt jó lesz :

DDDDDDDDDDDDDDDDDD

széria lesz

d

x

Yesterday

M. B.

huhuuuu :D

SZERIA AJAJAJJ XD

akkor en is kreativkodok xd

nem biztos h ennek jo vege lesz :D

de igyekszem xd

te hallod ilyen mikro meg kalkulus xdd h
allsz vele?:D

Yesterday

R. B.

ne is mondd

xd

úgy voltam vele hogy ma MIKRO. de most
úgy belelovaltam magam a mindenféle

ajándékokba hogy nem fogok
szabadulni:D

A beszélgetésrészletben megfigyelhető a szekvenciapárok eltolódása, a beszélgetés gyorsasága miatt M.B. később reagál partnere utolsó megnyilvánulására, így először R.B. erre válaszol, és csak ezután reagál a többi üzenetre. Ehhez hasonlóan a következő fordulóban M.B. válaszol az eddigiekre, majd minden átvezetés nélkül témát vált, így R.B. először a feltett kérdésre válaszol, majd utána reagál az előző megnyilatkozásokra.

Az előző példával szoros összefüggést mutat a következő beszélgetésrészlet, amely bár nem mobilos társalgás, az SMS szövegeire emlékeztethet.

október 8.

J. S. F

:d

majd ha ottvagyok nálatok megcsörgetlek
jó?

október 8.

B. R.

oké:)

megszáíratom a hajam gyorsan

te meg egyéééé

:P

október 8.

J. S. F

okézsoké bébi

aztán tusolok és már hasítok is

=))

október 8.

J. S. F

na bábim

indulok=)

majd csörgetlek

gyere le

szeretlek

sziaa

október 8.

J. S. F

<3

A párbeszéd tárgya egy időben közeli találkozás részleteinek megbeszélése. B.R. jelzi, hogy távozik a géptől, azonban nem jelentkezik ki az oldalról, épp ezért nem is köszön el partnerétől. J.S. F következő megnyilatkozására már nem érkezik válasz, hiszen a partner nem tartózkodik a képernyő előtt, majd egy hosszabb szünet után új üzenetet küld, amely SMS-hez hasonló információkat tartalmaz.

5.2. A köszönés problematikája

Már az előző pontban láttuk, hogy a köszönés szekvenciapárjának eltolódása vagy elhagyása gyakori a csetes beszélgetésekben, a következő részlet is ezt mutatja be.

Conversation started 10 August 2011

15:14

H.T.

Hello! Szerinted mikor illik hívni a
kismamát? :)

aki már inkább anyuka... :)

15:15
E.F.

nem tudom, ma még nem akarom
biztos elvan

A kezdeményező fél nem várja meg a másik fél visszaigazolását, hanem a köszönés mellé rögtön egy kérdést csatol. Partnere a felület gyorsaságából való késztetésnek engedve a kérdésre válaszol, így a visszaköszönés elmarad. Ezenkívül itt is megfigyelhető a különböző műfaji sajátosságok keveredése, hiszen az e-mailre emlékeztető formából (nagybetű, központosítás) a felek áttérnek csetes beszélgetésre.

Az alábbi részlet a Facebook-os beszélgetések lezárására mutat példát, tehát az elköszönés problematikáját szemlélteti.

28 August

19:56

H. T.

előre ledolgozom annak a kalóriának kb. a tizedét, amit magunkhoz fogunk venni :)

19:57

E. F.

amúgy még karcsúak lennénk

19:57

H. T.

:D

Akkor holnap, most léptem. Csók

20:02

E. F.

oké, ppá

H. T. egy mosollyal válaszol az előző megnyilatkozásra, majd az „Akkor holnap” ígérettel enyhíti váratlan távozásának bejelentését. Az elköszönésre csak öt perc múlva érkezik válasz, amely a csetes kommunikációban olyan hosszú idő, hogy az elköszönő valószínűleg nem várta meg a válaszreakciót, hanem távozott, amely arculatromboló a partnerre nézve.

A következő részlet is a beszélgetések lezárására, az elköszönés teljes hiányára mutat példát.

12:17

J. Cs.

nm

amúgy mi a helyzet?

)

12:17

Z. G.

meg vagyok, végre hosszú hétvége

veled?

12:18

J. Cs.

semmi extra, örülök a hétvégének

mikor mész szegedre?

szerdán elmehetnénk inni vmit vagy vmi

12:20

Z. G.

okés

12:21

J. Cs.

majd akkor még felhívlak ez ügyben

A Facebook csetes felülete a közösségi oldalba van ágyazva, így gyakori a cseten az elköszönés elmaradása, hiszen a beszélgetés lezárása nem feltétlenül esik egybe a kijelentkezéssel. Elköszönés után is lehetőségük van még elérhető állapotban az oldalon

böngészni, azonban a köszönés felesleges, hiszen amíg elérhetőek addig a másik fél bármikor új megnyilatkozást tehet. Viszont az elköszönés elmaradásával együtt jár, hogy a társalgók annyi időt töltenek beszélgetés nélkül, hogy a tényleges kijelentkezéskor már nem szükséges elköszönniük, ilyenkor a hosszú szünet megtöri a társalgást.

5.3. Szünetek, állapotok

A következő két példa szemlélteti a Facebook-on előforduló szüneteket és az MSN-nél megszokott állapotjelzések hiányának problémáit. Az első részletben a kezdeményező fél köszönés után rákérdez a másik fél elérhetőségére, hiszen valószínűleg nem érkezik rögtön válasz.

J. S. F
sziaaa bébim=)
vagy?
október 8.
B. R.
itvagyok
=))
október 8.
J. S. F
=))))))
október 8.
B. R.
sziaa
október 8.

J. S. F
namizuuu?:P
<3
október 8.
B. R.
kipakolászatok hajatmostam
stbstb
várom h végre lássalak :\$\$
október 8.
J. S. F
itthon vagyok
ebédelek, letusolok
és máááár indulok is
kocsival méék

Ebben az esetben is azt látjuk, hogy a köszönés szekvenciapárja eltolódik, amelynek oka a köszönés mellé helyezett kérdés elsődlegessége. Ezenkívül a beszélgetésben szereplő „*itthon vagyok*” is jelzi, hogy a facebookozók gyakran mobilról küldik el üzeneteiket.

A következő párbeszédben szünet áll be, amelynek időtartama nem olvasható le a hiányzó küldési idők miatt. Ezek a társalgások nem vizsgálhatók úgy, mint az MSN program esetében, hiszen a csetes felület csak az aktuális beszélők számára jelzi az elküldés idejét, ahogy a megtekintés pillanatát is. Azonban ezek hiányában is fontos kiemelni a beszélgetésben beálló szünetek problematikáját.

D. Gy.
képzeld, megvan a munka
augusztus 1.
Sz. G.

tényleg?
akkor gratulálok:)
augusztus 1.
D. Gy.

köszönöm
augusztus 1.
Sz. G.
mit is fogsz dolgozni pontosan?
no meg hol?
augusztus 1.
D. Gy.
pill
augusztus 1.

Sz. G.
ok
augusztus 1.
D. Gy.
szállodai mindenféle leszek (takarító,
felszolgáló, konyhás, stb) a skóciai
Tyndrum-ben

Ebben a példában a szünetet előre jelzi az egyik fél, majd csak visszatérésekor válaszol a feltett kérdésre, azonban sokszor előfordulhat, hogy a társalgásban jelzés nélküli hosszabb szünetek állnak be. A közösségi oldal jellegéből fakadóan a felek nem kényszerülnek folyamatos társalgásra, hiszen sokszor más felületeken (üzenőfal, kommentek) is érintkezésbe lépnek. Ahogy már az elköszönés hiányánál is említettem, a felek a kilépés pillanatáig bármikor újraindíthatják a társalgást. A felhasználók többsége, de főleg a fiatalok nagy része rengeteg időt tölt az oldalon, sokszor ki sem jelentkeznek, hanem mobiltelefonról elérhetőek maradnak. Ezek következményeként a társalgások időben vesztenek folytonosságukból, egy-egy forduló vagy téma után hosszabb, jelzés nélküli szünetek állhatnak be, amelyet a beszélgetők természetesnek vesznek.

5.4. Átfedések, eltolódások

A csetes társalgások sajátossága a témák, szekvenciapárok eltolódása, a párbeszédben keletkező átfedések, amelyek a kommunikáció gyorsaságából, a visszaigazolásokból adódnak. Ezek szinte minden Facebook-os beszélgetésben fellelhetők. Az első példában két téma párhuzamosan van jelen, a különböző témájú szekvenciák egymás mellett szerepelnek.

28 August
19:53
H. T.
Holnap 6 óra? ;)
19:53
E. F.
Oké
Jól vagy?
19:54
H. T.
ahan, most jöttem edzésről, 1 napos
gyengélkedés volt :)
a szokásos helyen? :)

19:55
E. F.
Holnap nem tudunk esetleg hamarabb
találkozni? olyan gyorsan lemegy már a
nap
jó a 6 is, természetesen
19:55
H. T.
5? :)
19:55
E. F.
jóóó
a cukinkban

A találkozó megbeszélése mellett egy másik téma is jelen van, majd a helyszínre vonatkozó kérdésre csak később érkezik a válasz, mert E.F. először az időpont megváltoztatására tesz kísérletet. Indirekt kérését arculatovás miatt kérdés formájában valósítja meg, majd magyarázattal és jelképes egyetértéssel enyhíti megnyilatkozását, amelyre preferált választ kap, így válaszol az előző kérdésre is.

A következő beszélgetésben több alkalommal is eltolódnak a szekvenciák, de szerepel benne egy utólag jelölt szünet is.

M. G.
hali
mi a helyzet?

péntek

A. K.
hallo
semmi, dolgozok
veled?

péntek

M. G.
na ne túlozzunk

péntek

A. K.
de most tényleg

péntek

M. G.
peersze
el lett döntve a kérdés
pestre mék
már ha hívnának végre
főlhívott a nagyszemű
h nem engem választottak

péntek

A. K.

vagyok
bocs
igen?
akurvaanyját

péntek

M. G.

hja

péntek

A. K.

pedig tegnap kérdeztem, hogy átvesznek-e
minket
aztán mondta, hogy valszin ja

péntek

M. G.

mi az h dolgozol miközben velem
beszélsz????

cinkes

péntek

A. K.

ne kérjél számon nem vagy anyám :d

péntek

M. G.

de jobb ez így mer nem akartam dec 31 ig
várni

A kezdeményező a köszönés mellé ismét egy kérdést helyez, azonban az eddig látottakkal szemben a partner mindkettőre válaszol. A feltett kérdésére azonban csak csúsztatva érkezik meg a válasz, hiszen M. G. még az előző megnyilatkozásra reagál. Ezután a beszélgetésben egy hosszabb szünet állhatott be, hiszen A. K. szükségesnek érezte, hogy jelezze eddigi távollétét és bocsánatot kérjen. Itt újabb eltolódást figyelhetünk meg a társalgásban, hiszen A. K. reagál az előző információkra, míg M. G. magára a szünetre és annak jelzésére tesz humoros megjegyzést, majd utána felel A. K. reagálására. Végül amikor A. K. reagál a humorra, M. G. visszatér az előző témához.

A következő beszélgetésrészlet sok tekintetben hasonlít az előzőhöz, hiszen ebben is a szekvenciák, így a témák eltolódását figyelhetjük meg.

28 November

20:48

E. F.

I-ék ma költöztek. tudsz róluk valamit?

20:48

H. T.

ma? kedd rémlett

de akkor majd mindjárt rákérdezek :) meg

h küldjenek fotókat

20:49

E. F.

legalábbis Zs. mára rendelte a

költöztetőket

igen, Zs. keddet mondott. de tegnap

beszéltem I-vel, és mondta, h hétfő lesz

belőle

nekem is küldjétek tovább

20:50

H. T.

wow, jaj de jó nekik

20:51

E. F.

(jaj, álszent tyúk vagyok. minden kocka után visszacsomagolom a tábla csokit, aztán csak bajlódok a kihámozással)

20:51

H. T.

:D hát én ha nekikezdek vissza már nem

csomagolom

a mai favorit: kekszes Milka

20:52

E. F.

kakaóbabtöretes keserű Tibi

20:52

H. T.

óóóóóó a Tiéd is jól hangzik :D

A társalgás gyorsasága miatt a beszélgetés elején a szekvenciák eltolódnak, majd E. F. kérésére nem is érkezik válasz, hiszen partnere még az előzőekre reagál. Ez a részlet azért is különleges, mert E. F. a zárójellel nyelvileg is jelzi, hogy megjegyzésével nem akar témát váltani, hanem még kérésére várja a választ. Azonban partnere nem válaszol, hanem az új témát viszi tovább.

Az alábbi párbeszéd nemcsak az eltolódások miatt fontos, hanem felütésével egy nagyon érdekes dologra is felhívja a figyelmet.

Conversation started 25 June

12:56

M. B.

szia E.

megláttalak, bocsí, hogy írok

annyit szeretnék kérdezni, hogy ugye jól

tudom, hogy érettségim jegyző vagy?

12:57

E. F.

szia, igen

12:57

M. B.

és lement már a vizsga?

12:57

E. F.

nem, meghosszabbították máig

12:57

M. B.

úff tényleg?

12:58

E. F.

igen

12:58

M. B.

nem tudom, esetleg holnap be tudnád

küldeni az összesítőt?

12:58

E. F.

persze

12:58

M. B.

mert jövő héten nem vagyok, a héten
mindenképpen el kellene intéznem az összes
utalást...

rendben, nagyon köszönöm

:9

:)

12:58

E. F.

szívesen, szia

12:59

M. B.

a Zoli fél 9kor már itt van...

12:59

E. F.

az mit jelent, mikor kapjuk meg a pénzt?

12:59

M. B.

köszí szia

hát atz, hogy ha mondjuk holnap
megkapom és megcsinálom, szerdán
beküldöm az ngszbe.... hát kb 2-3 nap
mire ők elutalják

olyan péntek/hétfő.... sztem, ha minden
rendben van és időben be tudom küldeni

13:00

E. F.

az jó, köszí

oké, köszí, helló.

13:01

M. B.

ok, hali

A beszélgetés témájából, stílusából kitűnik, hogy a társalgók nem állnak egymással közeli viszonyban, hiszen M. B. a megszólítás mellé magyarázatot fűz és bocsánatot kér a kezdeményezésért. E. F. a köszönés mellett csak a kérdésre válaszol, majd M. B. indirekt kérésére rögtön preferált választ ad, azonban partnere még magyarázatot fűz a kéréshez és csak később veszi észre a preferált választ. Ugyanez történik a következőkben, hiszen E. F. már elköszönt, de közben átfedés történt és M. B. már újabb megnyilatkozást tett, így az elköszönésre is felesleges a válasza, hiszen utána még válaszol a kérdésre. E. F. kettős köszönetnyilvánítása is jelölheti egy újabb átfedés helyét, hiszen míg M. B. üzenetének második felét gépelte, addig E. F. már válaszolt, majd válaszolt a már elküldött második részre is.

A következő részletben az eltolódások miatt félreértés történik, amit jeleznek is a felek.

szeptember 5.

B. M.

...-.-

micsi este?

szeptember 5.

B. R.

dansz

szeptember 5.

B. M.

hő

mindennap?

aztán meg ferenc?

szeptember 5.

B. R.

hát msot minden nap mert nemsoká vb
de jövőhéten már rendesen van

szeptember 5.

B. M.

azt hittem hirtelen h ferencre mondod
XD

szeptember 5.

B. R.

xD nem

de most lepihenek mer szétesik a fejem :s

szeptember 5.

B. M.

szegény

B.M. két kérdést tesz fel egyszerre és az utóbbira várja a választ, de partnere még az előzőre reagál. Mivel a válasz mind a két kérdésre érthető B.M. humorosan jelzi a kétértelműséget. A második kérdésre nem érkezik válasz a tisztázás után sem, hiszen B. R. jelzi, hogy távozik a géptől.

5.5. Technikai zavarok

Ebben a pontban vegyes példákat találunk, amelyekben az előzőektől eltérő jellegzetességek is megmutatkoznak. Az internetes kommunikációban a technikai eszközök zavarai is sokszor akadályozhatják a sikeres információcserét. Az első példában három személy párbeszédét látjuk, akik közül Á.M. mobilról csetel a másik kettővel.

február 28.

Á. M.

Bocsd ez csak hol van netem hol nincs

Naas

Szóval bejelöltem vásárhelyt, turizmust

február 28.

Á. M.

Itt a pénzügyet meg az andragogiat

Az ugye ingyenes

február 28.

Sz. G.

mi az az itt? vásárhely, vagy pest? és a turizmus is ingyenes?

február 28.

Á. M.

Es tudok változtatni a sorrenden

február 28.

Sz. G.

de ezt mind vásárhelyen jelölted meg?
vagy az utóbbi kettőt pesten?

február 28.

Á. M.

Bocsi tenxleg ne haragudjatok

február 28.

Sz. G.

csapó 3....D.. az összes vásárhelyi vagy a pénzügy és az andragógia pesti?

február 28.

O. Cs.

De melyiket jelölted meg első helyen? A

bkf-en a turizmus is pénzes nem? Meg úgy

tudtam hogy a kereskedelem és marketingre akarsz menni

február 28.

Á. M.

Azt, rosszul írtam , szóval

1.turizmus bgf 2. Bkf turizmus 3.

Andrafigia

február 28.

O. Cs.

akkor pest az első hely aha...

Ahogy a 4.1-es pontban már láttunk rá példát, ebben a beszélgetésben is megmutatkoznak a mobilról küldött üzenetek jellegzetességei. Á. M. ékezetek nélkül ír, megnyilatkozásaiban több a helyesírási hiba, elgépelés, amelynek oka többek között a mobil szöveglapjának mérete és a kis billentyűk. Másrészt már az első üzenetben látjuk, hogy az internetes elérhetőség is akadályozza a sikeres kommunikációt, majd bocsánatot is kér, hiszen

valószínűleg a beérkező üzeneteket késéssel kapja meg. A másik két fél kérdéseinek köszönhetően végül sikerül tisztázni a félreértéseket.

A következő példában nem mobiltelefonos kapcsolódás, hanem egy egyszerű számítógépes rendszer okozza a kommunikációs nehézségeket.

17 January

21:42

E. F.

jóóóó

egyáltalán mikorra tervezzük?

21:43

H. T.

a napján nem?

21:43

E. F.

csütörtökre esik

rajtam nem múlik

21:44

H. T.

annyi h lehet írok Zsozsókának nem-e
tervez ő v család vmit

21:44

E. F.

kicsit le van állva a gépem, bocs

21:44

H. T.

no problem :)

21:45

E. F.

hát, mingyá kihajítom

21:45

H. T.

kaja ötleted van?

21:45

E. F.

pidddza

21:46

H. T.

azt főzzünk? :)

süssünk?

21:46

E. F.

jaa. igazit

21:47

H. T.

skype?

21:47

E. F.

megpróbálhatjuk, de annyira szar most a
gépem

fasse tudja, mi lehet

bocs, kezdek idegesedni

21:48

H. T.

szuszaaaaa :)

titkosba gyere fel, mert Ildi is fent van,

bebukunk, ha meglátja egyszerre mindenki

bejelentkezik :)

21:49

E. F.

de okos vagy

E. F. először csak elnézést kér és magyarázatot ad a lassúságára, H. T. válasza jelzi, hogy nem tulajdonít nagy jelentőséget a problémának, így a téma folytatódik, azonban valószínűleg idővel ő is erőteljesebben érzékeli partnere lassúságát, így megoldási javaslatot tesz. A példában szereplő másik kommunikációs program azért érdekes, mert a felhasználók kiemelik az állapotjelző funkció manipulatív használatát.

Az utolsó rövid példa érzékelteti a mobilról történő csetelés gyakoriságát és annak hátrányait.

október 12.

L. B.

hajaj.

de képzeld

először

október 12.

L. B.

kettő ment aludni

aztán

vagyis először 3 ment aludni

utána egyik felkelt

aztán most ecca is felkelt

október 12.

I. D. F.

lehet hogy kifárasztotta őket a növekedés
(elfogyott az ékezet)

október 12.

L. B.

-smile-

október 12.

I. D. F.

azért szóljak ha megjelenik pár ecca?

I. D. F. felhívja a figyelmet arra, hogy véletlenül nem használt ékezetet, ami azért fontos mert azzal, hogy ennek jelzését szükségesnek találta, mutatja, hogy ezzel igyekezett önmagát tisztázni, az érthetőséget fenntartani. Másrészt ebben a részletben példát találhatunk önkezdemenyezett önjavításra is.

5.6. A Facebook sajátosságai (közös kontextus, háttérselekvés)

Végül a legutolsó példák a Facebook cset speciális tulajdonságait, így a kontextusba ágyazottságot és a csetelést mint háttérselekvést, időkitöltést mutatják be. A legelső, rövid példában a kezdeményező fél idejének kitöltésére használja a társalgást.

B. M.

hő

szeptember 5.

B. R.

he

szeptember 5.

B. M.

ha

szeptember 5.

B. R.

na mizu?

szeptember 5.

B. M.

semmi

unatkozok

nagyon

te láttad a warriort?

szeptember 5.

B. R.

nem

Emellett azonban érdekes a beszélgetés kezdeményezése is, hiszen B. M. köszönés helyett jelzést tesz jelenlétére, amelyre a másik válaszol is, míg ő csak tovább fűzi ezt a sort, így végül partnerének kell burkoltan rákérdeznie a beszélgetés indokára, feltenni az első építő jellegű kérdést.

A következő két rövid részlet is a csetelés kontextusára mutat rá, ahogy jelzik azt is, hogy a Facebook nemcsak alkalmi elfoglaltság, hiszen egy nap többször, huzamosabb ideig is

használják a felhasználók. Ezáltal nemcsak eszköze a beszélgetésnek, hanem sokszor csupán az időkitöltés funkcióját tölti be.

D. Á.

no, ilyen korán?

6 órája

L. P.

úgy tűnik...

megyek is kávé főzni

6 órája

D. Á.

én már melóba

A következő részletben nem reggeli ébredés, hanem evés melletti háttérselekvésként funkcionál a beszélgetés.

október 8.

Jernei Speaker F

a rajzod viszont nem volt időm befejezni

kajak:S

de megcsináalom!:D

október 8.

Berni Rózsa

nembaj

október 8.

Jernei Speaker F

diódával tegnap

valami fenomenálisat alkottunk

:D:D:D:D

október 8.

Berni Rózsa

na amjd mutasd meg :D

október 8.

Jernei Speaker F

mindenképp=))

eszek mint egy malac

Az utolsó ilyen példa a Facebook-os társalgók közös kontextusára mutat rá, arra a speciális közegre, amely az MSN-nel ellentétben sokkal szorosabb viszonyt hoz létre az internettel és a virtuális tér által közös kontextusba helyezi a társalgókat.

október 15.

B. M.

összeszedted az évek során felgyűlemlett

kérdéseimet!

*kérdéseimet

október 15.

L. P.

<http://www.youtube.com/watch?v=JxXYtZ0OZq0>

0OZq0

(amúgy Alettától kaptam)

október 15.

B. M.

ezt ismerem!

Hadházi a király D

október 15.

L. P.

azzzz!!

megéheztem

október 15.

B. M.

én meg ejszakazom...

október 15.

L. P.

nocsak, mi történt?

ZH?

október 15.

B. M.

ma volt ketto,holnap meg egy olyan,amire

meg egy hangot nem tanultam,es baromi

nehéz..

október 15.

L. P.

:S

rondán hangzik

[http://www.facebook.com/photo.php?fbid=](http://www.facebook.com/photo.php?fbid=487133571317355&set=a.272991299398251.74045.272635356100512&type=1&theater)

[487133571317355&set=a.2729912993982](http://www.facebook.com/photo.php?fbid=487133571317355&set=a.272991299398251.74045.272635356100512&type=1&theater)

[51.74045.272635356100512&type=1&the](http://www.facebook.com/photo.php?fbid=487133571317355&set=a.272991299398251.74045.272635356100512&type=1&theater)

ater

október 15.

B. M.

it is.

nah,lepek is,mert sosem jutok el a

negyedéig sem..

október 15.

L. P.

a maiak hogy sikerültek?

október 15.

B. M.

Nem tudom. A matekban máris tudom,h

valamit jól elbaltaztam...a statisztikat ugy

erzem jól irtam meg,de melyen olyan

erzesem van,h elszurtam a

résszámitásokat..

október 15.

L. P.

...

csak nem!

na, nem zavarlak, készülj csak!

október 15.

B. M.

... egész hetveget azzal a kettovel basztam

el,erre meg semmit nem tudok.

jo ejszakat!

pá,puszi!

október 15.

L. P.

ügyes légy Baba!

szia!

A beszélgetés kezdetén L. P. linkeket szűrt be, amelyekre reflektál is a partnere, ezek közül egy magáról a Facebook-ról származik. Emellett érdekes megvizsgálni a beszélgetés lezárására való kezdeményezést, amelyet L. P. egy előző megnyilatkozásra vonatkozó kérdéssel megakadályoz, majd a megérkező válasz után indirekt módon bocsánatot kér, azonban partnere még folytatja az előző gondolatmenetet és csak utána köszönnek el.

5.7. Nonverbális elemek hiányából fakadó zavar

Az utolsó blokkban két szemléletes példával mutatom be a nonverbális elemek hiányából fakadó félreértéseket a Facebook csetes felületén. Az első példában az egyik fél nem ismer fel egy ironikus megnyilatkozást, így a másik külkezdeményezett küljavítást végez és egyértelműsíti a kívánt jelentést.

szeptember 7.

B. R.

haha olyan az óraendem :DD királyság

hétfő kedd 8-4ig, szerda csüt péntek

semmmi :DD:D::D:D

szeptember 7.

B. M.

:D

az igen

elég szar

szeptember 7.

B. R.

sztem jo

szeptember 7.

B. M.

én is ezt mondom

már fárasztasz, most keltem föl

szeptember 7.

B. R.

há jóvan énis most keltem XD

szeptember 7.

B. M.

remélem az én órarendem is hasonló lesz
:D

szeptember 7.

B. R.

:D

Az utolsó példában az előzőhöz hasonlóan az intonáció hiányából fakad a félreértés, hiszen Sz. G. a nonverbális jelzések nélkül udvariatlannak ítéli partnere indirekt meghívását.

D. Gy.

persze

14-én indulok

11-én estére pedig ne csinálj programot

augusztus 1.

Sz. G.

jó hát ezt marhára nem én mondom meg
sajna...

augusztus 1.

D. Gy.

nem azért h dirigáljak csak akkor lesz a
búcsúvacsim

augusztus 1.

D. Gy.

ha nem akarsz ott lenni, nem kötelező erejű
a meghívás

augusztus 1.

Sz. G.

én sem azért mondtam....csak ha dolgozni
fogok akkor, akkor nem tudok mit csinálni

6. Befejezés

A nyelvészet számára elengedhetetlen feladat, hogy lépést tartson az új kommunikációs létmódokkal, elemezze, kövesse azokat. Az internet közege megváltoztatja a beszélgetések általános menetét, sémáját, azonban ez nem jelenti azt, hogy nem valódi vizsgálati anyag. A diskurzuselemzés segítségével vizsgálhatóak ezek az interneten megjelenő beszélgetések, éppen ezért fontos a szóbeliséggel való szoros kapcsolatuk.

A téma bár nem új, a korszak folyamatosan változik, így szükség van a kommunikációs létmódok nyomon követésére. Egyik pillanatban még e-mailben, cseten, vagy MSN-en kommunikálunk, majd a következőben már új felületek, fejlesztések jelennek meg. A Facebook népszerűségének növekedésével folyamatosan lecsökkent az MSN program használói köre. Az oldalra, akárcsak a korszakra jellemző a gyors változás, folyamatosan fejlesztik az alkalmazásokat, amelyek így új vizsgálati anyagokat termelnek. Azonban a Facebook bármennyire fejlődik, új felületek jelennek meg az interneten, a téma kimeríthetetlen és folyamatosan változik, újabb és újabb feladatokkal gazdagítva a nyelvészet területét.

A Facebook közösségi oldal számtalan elemzési lehetőséget nyújt a nyelvészet számára, a csetes felület vizsgálata csak egy ezek közül. Magyar nyelven nem készült még átfogó elemzés a különböző internetes felületekről, így a Facebook oldaláról sem. Azonban a társalgások vizsgálatánál szükségesnek tartottam egy elemzési szempontrendszer kialakítását.

Az MSN és a Facebook csetes vizsgálatánál összeállított elemzési szempontok alkalmazhatóak az újonnan megjelenő internetes felületekre is. A társalgások csoportosításával jobban átláthatóak a bennük megjelenő sémák, amelyek segítségével következtethetünk az általános jellemzőkre. Egy kommunikációs helyzet, egy beszélgetés nem értékelhető a jó és a rossz skáláján, így elemzéseimben is törekedtem az objektivitásra.

Dolgozatomban nagy hangsúlyt fektettem a Facebook mobilról történő használatára, hiszen a médium befolyásolja a rajta folyó kommunikációt is. A mobilalkalmazás által megváltozik a Facebook-os beszélgetések szerkezete, a társalgók új megoldásokat alkalmaznak a sikeresség érdekében. Az SMS-sel való hasonlóságot azért tartom fontosnak, mert utal arra, hogy ez a közösségi oldal leképezése a kornak, összefogja a meglévő kommunikációs lehetőségeket és ezáltal újakat teremt.

Irodalom

Balaskó Mária 2005: Virtuális közösségek kommunikációja a cybertérben, in Balázs Géza–Bódi Zoltán szerk.: *Az internetkorszak kommunikációja*, Budapest, Gondolat–INFONIA, 58–88.

Balázs Géza 2005: Az internetkorszak kommunikációja, in Balázs Géza–Bódi Zoltán szerk.: *Az internetkorszak kommunikációja*, Budapest, Gondolat–INFONIA, 25–57.

Benczik Vilmos 2001: Másodlagos szóbeliség és mobil telefónia, in Nyíri Kristóf szerk.: *A 21. századi kommunikáció útjai*, Budapest, MTA Filozófiai Kutatóintézete, 11–23.

Benczik Vilmos 2005: A jelek színeváltozásai a másodlagos szóbeliségben, in Balázs Géza–Bódi Zoltán szerk.: *Az internetkorszak kommunikációja*, Budapest, Gondolat–INFONIA, 161–194.

Bódi Zoltán 2004: *A világháló nyelve: Internetezők és internetes nyelvhasználat a magyar társadalomban*, Budapest, Gondolat Kiadó

Bódi Zoltán 2005: Szimbolikus írásbeliség az internetes interakciókban, in Balázs Géza–Bódi Zoltán szerk.: *Az internetkorszak kommunikációja*, Tanulmányok, Budapest, Gondolat–INFONIA, 195–212.

Buda Béla 1994: *A közvetlen emberi kommunikáció szabályszerűségei*, Budapest, ANIMULA

Csépe Valéria 2001: Kognitív fejlődés és mobil információs társadalom, in Nyíri Kristóf szerk.: *Mobil információs társadalom*, Budapest, MTA Filozófiai Kutatóintézete, 75–83.

Ferencz Sándor 2001: A mobil informatikai eszközök hatása információs habitusunkra, in Nyíri Kristóf szerk.: *Mobil információs társadalom*, Budapest, MTA Filozófiai Kutatóintézete, 55–63.

Garamvölgyi Luca 2012: Félreértések, problémák, nehézségek az MSN-es társalgásokban

Goffman, Erving 2008: A homlokzatról, in Síklaki István szerk.: *Szóbeli befolyásolás II. Nyelv és szituáció*, Budapest, Typotex Kiadó, 11–36.

Grice, Herbert Paul 1957/2001: A társalgás logikája, in Pléh–Síklaki–Terestyéni szerk.: *Nyelv – kommunikáció – cselekvés*, Budapest, Osiris Kiadó, 213–227.

Halmi János 2002: A csatornák nyelvezete, in Balázs Géza szerk.: *Informatikai technológia és nyelvhasználat: Válogatás a nemzeti kulturális örökség minisztériuma anyanyelvi pályázatából*, Budapest, Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma, Trezor Kiadó, 179–212.

Iványi Zsuzsanna 2001: A nyelvészeti konverzációelemzés, *Magyar Nyelvőr* 125, 74–93.

Kis Ádám 1997: *A számítógép metakommunikációja: A beszéd, az írás és a számítógépes kommunikáció*

[<http://www.mek.iif.hu/porta/szint/tarsad/nyelvtud/szmtgps.hun> – 2012. április 23.]

Lerch Ágnes 2003: A preferenciarendszer a verbális konfliktusban, in Kiefer Ferenc sorozatszerk., Németh T. Enikő és Bibok Károly kötetszerk.: *Általános Nyelvészeti Tanulmányok XX.*, Budapest, Akadémiai Kiadó, 129–161.

McLuhan, Marshall 1974: *Understanding media : the extensions of man*, London, Abacus

Mester Béla 2001: Dokumentumok az akusztikus térben: Szöveg és beszéd a mobiltelefonon át, in Nyíri Kristóf szerk.: *Mobil információs társadalom*, Budapest, MTA Filozófiai Kutatóintézete, 45-55.

Miklós Kata 1996: *Az IRC nyelvezete*

[<http://www.mek.iif.hu/porta/szint/muszaki/szamtech/wan/kultura/ircnyelv.hun> – 2012. november 14.]

Novák Judit 2002: Az úgynevezett „internetszleng” –nyelvi kacsintás, in Balázs Géza szerk.: *Informatikai technológia és nyelvhasználat: Válogatás a nemzeti kulturális örökség minisztériuma anyanyelvi pályázatából*, Budapest, Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma, Trezor Kiadó, 137-154.

Ong, Walter J. 2010: *Szóbeliség és Írásbeliség: A szó technologizálása*, Budapest, Alkalmazott Kommunikációtudományi Intézet–Gondolat Kiadó

Pintér Róbert szerk. 2007: *Az információs társadalom: Az elmélettől a politikai gyakorlatig*, Budapest, Gondolat–Új Mandátum

[<http://mek.niif.hu/05400/05433/05433.pdf> – 2012. április 23.]

Rituper Tamás: Jobbára ártalmatlan: chat a wapon, in Nyíri Kristóf szerk.: *A 21. századi kommunikáció útjai*, Budapest, MTA Filozófiai Kutatóintézete, 25-37.

Sándor Klára 2001: Mobiltársadalom és nyelvhasználat: valami új vagy újra a régi?, in Nyíri Kristóf szerk.: *Mobil információs társadalom*, Budapest, MTA Filozófiai Kutatóintézete, 83-95.

Schirm Anita 2002: Nyelvhasználatunk az informatika korában, in Balázs Géza szerk.: *Informatikai technológia és nyelvhasználat: Válogatás a nemzeti kulturális örökség minisztériuma anyanyelvi pályázatából*, Budapest, Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma, Trezor Kiadó, 7–44.

Szajbély Mihály 2005: *A médiatörténet és a sajtótörténet viszonyáról*, Történelem rovat [http://www.mediakutato.hu/cikk/2005_01_tavas/05_mediatortenet/02.html] – 2012. április 23.]

Szécsi Gábor 2005: Kommunikációs technológia és nyelvi reprezentáció, in Ivaskó Livia szerk.: *Érthető kommunikáció*, Szeged, Szegedi Tudományegyetem és Médiatudomány Tanszék, 96-99.

Terestyéni Tamás 2006: *Kommunikációelmélet: A testbeszédtől az internetig*, Budapest, AKTI-TYPOTEX

Tóth Annamária 2002: Az internetezők szlengje, in Balázs Géza szerk.: *Informatikai technológia és nyelvhasználat: Válogatás a nemzeti kulturális örökség minisztériuma anyanyelvi pályázatából*, Budapest, Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma, Trezor Kiadó, 117–135.

Veszelszki Ágnes 2002: Üzi a mobon? SMS-szövegek 2001-ben, in Balázs Géza szerk.: *Informatikai technológia és nyelvhasználat: Válogatás a nemzeti kulturális örökség minisztériuma anyanyelvi pályázatából*, Budapest, Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma, Trezor Kiadó, 239-247.